

Rapport Normenkader

Kinderen in de Maatschappelijke opvang

9 december 2022

Rapport Normenkader

Kinderen in de Maatschappelijke opvang

9 december 2022

Colofon

Opdrachtgever: VWS

Auteurs: Femke Vlems en Marieke van der Gaag

Datum: 9 december 2022

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Doel van het normenkader	4
1.3	Leeswijzer	4
2.	Uitgangspunten en afbakening/scope	4
2.1	Uitgangspunten van het normenkader	4
2.2	Scope van het Normenkader	5
3.	Normenkader voor kinderen in de Maatschappelijke opvang	6
3.1	Doelgerichte normen	6
3.2	Maatwerk	7
3.3	Implementatie en borging	7
3.4	Normenkader kinderen in de Maatschappelijke opvang	7
4.	Totstandkoming en werkwijze	11
4.1	Projectstructuur	11
4.2	Aanpak	11
5.	Praktijkvoorbeelden	13
5.1	Natuur	13
5.2	Handle with Care – Ruggensteun	14
5.3	De Verwijsindex	15
5.4	SKJ-registratie	16
5.5	Mijn eigen wijzer	16
5.6	Kinder- en jeugdcoaching	17
5.7	Pittige Jaren	18
5.8	Samenwerking binnen de gemeente	19
6.	Dankwoord	20
7.	Bijlagen	21
7.1	Samenvatting maatschappelijke businesscase: methodische begeleiding kinderen in de opvang	21
7.2	Samenvatting aanbevelingen Rapport Lenferink	21
7.3	Toelichting Rechten van het Kind	22
7.4	Leden van de kerngroep	23

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Het ministerie van VWS (de directie Jeugd) heeft Q-Consult Zorg verzocht een eenvoudig en praktisch hanteerbaar normenkader te ontwikkelen waarmee opvangorganisaties snel stappen kunnen zetten ter bevordering van de zorg voor kinderen in de Maatschappelijke opvang. Het kader moet richting geven, inspireren en motiveren. Opdrachtgever voor het normenkader kinderen in de Maatschappelijke opvang zijn VWS, Valente (branchevereniging voor participatie, begeleiding en veilige opvang) en VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) gezamenlijk. VWS is de financier.

1.2 Doel van het normenkader

Het doel van het normenkader voor kinderen in de Maatschappelijke opvang is meerledig:

- Een eigenstandige cliëntpositie voor kinderen creëren. Dat betekent dat er voor elk afzonderlijk kind aandacht is en de ondersteuningsbehoeften uitgezocht zijn.
- Maatschappelijke opvangorganisaties hebben normen die praktisch hanteerbaar zijn en die hen inspireren en motiveren om verbeteringen op te pakken in de zorg en bij begeleiding van kinderen.
- Maatschappelijke opvangorganisaties en gemeenten hebben een gemeenschappelijke taal voor het gesprek over inkoop.
- Een toekomstbestendig kader maken, met oog voor huidige ontwikkelingen en uitdagingen in de praktijk.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 van deze rapportage staat de afbakening en scope van het normenkader voor kinderen in de Maatschappelijke opvang, waarna in hoofdstuk 3 het normenkader staat weergegeven. De totstandkoming van de normen, en de werkwijze waarbij we tot dit resultaat zijn gekomen staan beschreven in hoofdstuk 4. Omdat één van de doelen is om maatschappelijke opvangorganisaties te motiveren en te inspireren zijn in hoofdstuk 5 een aantal "goede voorbeelden" beschreven die op dit moment al gebruikt worden in het veld.

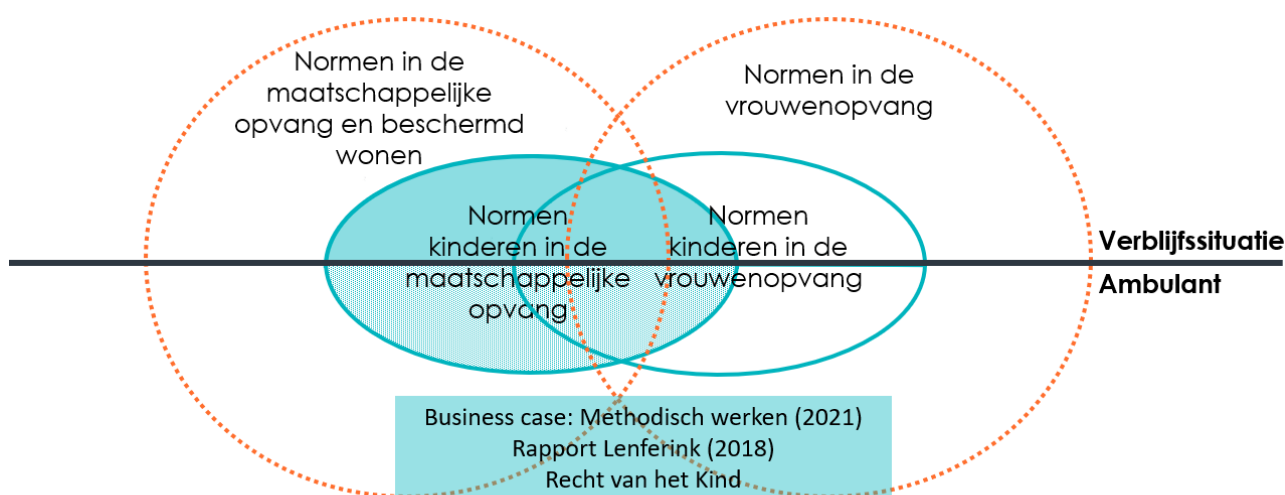
2. Uitgangspunten en afbakening/scope

2.1 Uitgangspunten van het normenkader

- Het normenkader is bondig en concreet en nodigt uit om te gebruiken voor kwaliteitsdoeleinden.
- Het normenkader beschrijft de basis van wat maatschappelijke opvangorganisaties moeten borgen voor een goede opvang van kinderen. Vanuit deze basis kan daarna verder gebouwd worden aan de kwaliteit van de opvang voor kinderen.
- Het normenkader inspireert opvanglocaties om de kwaliteit te verbeteren:

- De normen in het normenkader zijn enerzijds concreet genoeg om te implementeren en anderzijds geven ze ruimte aan de maatschappelijke opvangorganisatie om zelf een passende manier voor implementatie te vinden, passend bij de situatie (maatwerk).
- Het normenkader is stabilisatie- en herstelgericht, met het oog op een zo normaal mogelijk bestaan van het kind. Het kader moet voorkomen dat het zich richt op overregulering en dat de nadruk komt te liggen op risico's signaleren en de zorgverlening.
- Het normenkader is erop gericht om intergenerationele overdracht van de multiproblematiek, tegen te gaan. Investeren in kinderen die zich in de maatschappelijke opvang bevinden, met een methodische aanpak, zal in de toekomst leed en/of problemen voorkomen en daarbij behorende kosten. Dit is uitgezocht in de businesscase methodische begeleiding kinderen in de opvang (zie een samenvatting in bijlage 1)¹.
- Het normenkader bouwt voort op de meest recente inzichten en de huidige praktijk waaronder de inzet van bestaande methoden; bijv. Veerkracht.
- Het normenkader is een nadere invulling van de aanbevelingen zoals gesteld in rapport Lenferink² (zie bijlage 2). Meerdere punten zijn in dit normenkader geconcretiseerd, zoals zelfstandige positie van het kind als client, werken met landelijk ontwikkelde methodieken (zoals veerkracht), inzet van gekwalificeerd personeel en inschakelen van gespecialiseerde jeugdhulpverleners voor specifieke vraagstukken.
- Het kader voldoet aan de rechten van het kind. De belangrijkste thema's die van toepassing zijn op het normenkader zijn weergegeven in bijlage 3.

2.2 Scope van het Normenkader

Bovenstaande afbeelding geeft de scope van het normenkader ten opzichte van andere normenkaders aan.

¹ [Business case: methodische begeleiding kinderen in de opvang - Vereniging Valente](#)

² Eindrapportage Lenferink over kinderen in de Maatschappelijke- en vrouwenopvang, 2018

- Dit normenkader richt zich op kinderen in de maatschappelijke opvang. De verwachting is dat het kader breder van toepassing is voor “Kinderen in de opvang” algemeen.
- *Scope locaties*: Het normenkader is initieel gericht op 24 uren verblijfslocaties. We nemen mee of de normen ook van toepassing zijn op Ambulante vormen van verblijf, conform de definitie: “Verblijf in een andere woning dan je eigen woning.” Dat betekent dat begeleid wonen – in eigen woning – hier niet onder valt. Een vakantiewoning en een zogenaamde “omslagwoning” wel.
- *Scope leeftijd*: Het normenkader sluit zich aan bij de leeftijdsafbakening van het normenkader voor de vrouwenopvang (VO): 0-18 jaar. Tegelijkertijd is een strikte afbakening van de leeftijd met op de grens van 18 jaar een aandachtspunt. De praktijk leert dat er enerzijds jongeren van onder de 18 zijn die juist beter als zelfstandig gezien kunnen worden, alsook jongeren van boven de 18 die beter bij het gezin kunnen blijven. Het normenkader gaat de problemen van toegankelijkheid en financiering hieromheen niet oplossen, maar kan wel een signaal afgeven.
- De scope bevat gezinnen met multiproblematiek, dus geen gezinnen met enkel huisvestingsproblematiek.

Samenwerking Maatschappelijke opvangorganisatie en gemeente

Het normenkader heeft, naast de inkooprelatie, breder betrekking op de samenwerking tussen maatschappelijke opvangorganisatie en gemeente. De gemeente heeft meerdere taken (jeugdzorg, centrum jeugd en gezin, buurtzorg) die aanvullend kunnen zijn op het aanbod van maatschappelijke opvangorganisaties. Er is winst te behalen door deze samenwerkingsrelatie goed vorm te geven. Voor gemeenten zit hier een uitdaging om ook intern samen te werken, over afdelingsgrenzen heen.

3. Normenkader voor kinderen in de Maatschappelijke opvang

3.1 Doelgerichte normen

De normen zijn kort en bondig geformuleerd. De bedoeling is dat op deze manier het doel van de norm helder is: de norm beschrijft **wat** er gerealiseerd moet worden voor een goede maatschappelijke opvang van het kind. De norm laat ruimte over **hoe** een maatschappelijke opvangorganisatie dat moet regelen. Deze manier van beschrijven doet recht aan de grote diversiteit in de maatschappelijke opvang (per regio, in de verantwoordelijkheidsverdeling tussen maatschappelijke opvang en gemeente, brede doelgroep van gezinnen); het is niet mogelijk expliciet te zijn en recht te doen aan deze diversiteit. Bovendien voldoet het op deze manier aan het uitgangspunt om uitnodigend te zijn en te stimuleren om te werken aan kwaliteit van opvang voor kinderen. Het schenkt vertrouwen aan de maatschappelijke opvangorganisaties: ze krijgen de ruimte om, op basis van hun kennis en expertise, het **hoe** passend voor hun situatie in te vullen. We denken met deze motiverende normen gericht op doelen meer draagvlak te bereiken dan met een expliciet ingevuld en concreet kader.

3.2 Maatwerk

De normen vormen een kader voor het leveren van maatwerk. Het is belangrijk om bij elk gezin en elk kind te inventariseren wat in deze specifieke situatie nodig is en om tijdig de juiste hulp en ondersteuning in te schakelen die passend is, door eventueel extra expertise intern en/of extern in te schakelen. Methodisch werken zorgt ervoor dat voor het kind de juiste ondersteuning en begeleiding krijgt. Daarnaast waarborgt methodisch werken de balans tussen aandacht voor de ouders en het kind, waarbij de ouder de eindverantwoordelijke voor de zorg van het kind is en blijft.

3.3 Implementatie en borging

De sector (maatschappelijke opvangorganisaties en gemeenten) is positief over het kader en willen ermee aan de slag. Om de implementatie te ondersteunen is de eerstvolgende stap om het kader breder te laten bekrachtigen in bestaande gremia (die zich richten op dit thema) van Valente en de VNG. Vervolgens is het advies aan Valente en de VNG het kader uit te dragen naar hun eigen achterban en gebruik te stimuleren. Het advies is om na een jaar te checken hoe het gebruik in de praktijk loopt en wat het oplevert voor de ondersteuning en hulpverlening aan kinderen.

3.4 Normenkader kinderen in de Maatschappelijke opvang	
Zorgdragen voor aandacht voor het kind bij de start van de opvang	
1) De organisatie waarborgt dat er bij de start van maatschappelijke opvang voor elk kind een eerste contactmoment is, waarbij:	a) De organisatie zich inspant voor een warm welkom voor het kind, waarbij ook praktische informatie aan bod komt zoals huisregels, klachtenregeling en vertrouwenspersoon.
	b) Gelet wordt op risico's (geweldsproblematiek, trauma's, ontwikkelingsproblematiek).
	c) De organisatie samen met de ouder het netwerk (inclusief school, verenigingen etc.) van het kind in kaart brengt en informatie ophaalt uit dit netwerk. Waarbij o.a. gekeken wordt naar de gezagsverhoudingen binnen het gezin en bestaande hulpverlening. Afhankelijk van de situatie kan dit op een later moment in het traject besproken worden met het kind ³ .

³ De ouder is en blijft verantwoordelijk voor dat het kind naar school gaat; de opvangorganisatie ziet erop toe dat de ouder zijn of haar verantwoordelijkheid neemt.

Organiseren van een kindvriendelijk verblijf	
2) Kinderen worden opgevangen in een “zo normaal mogelijke en kindvriendelijke woonomgeving”, met de volgende eigenschappen:	a) De organisatie spant zich in om het aantal verhuisbewegingen te beperken tot het minimaal noodzakelijke en spant zich in om de verblijfsduur te minimaliseren.
	b) De opvanglocatie is veilig voor kinderen om te verblijven (bijvoorbeeld veilig ten opzichte van anderen/bewoners, maar ook stopcontacten, kastjes, deuren etc.).
	c) De organisatie heeft aandacht voor de privacy van ouders en kinderen en biedt mogelijkheden voor kinderen om zich terug te kunnen trekken. Dit kan zowel intern als extern geregeld worden (denk aan huiswerk maken).
	d) De organisatie biedt de mogelijkheid om veilig buiten te kunnen spelen.
	e) De organisatie zorgt er, in samenwerking met de ouders, voor dat kinderen voldoende speelgoed en vermaak hebben.
	f) Kinderen worden zo veel mogelijk opgevangen dichtbij hun eigen school, buurt en/of sport.
	g) De organisatie zorgt er, in samenwerking met de ouders, voor dat kinderen toegang hebben tot buitenschoolse activiteiten.
Kwaliteits- en veiligheidsbeleid ⁴	
3) De organisatie heeft een veiligheidssysteem waarmee de organisatie de (fysieke en emotionele) veiligheid van kinderen waarborgt.	
4) De organisatie heeft aantoonbaar vastgelegde afspraken, conform meldcode, over het doen van meldingen bij onveiligheid van kinderen die wel en/of niet meekomen naar de opvang.	

⁴ Deze basiseisen aan een Maatschappelijke opvangorganisatie zijn algemene eisen en niet specifiek gericht op kinderen. Deze algemene eisen zijn ook onderdeel van het Kwaliteits- en veiligheidsbeleid conform Handreiking Kwaliteitseisen Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang (VNG; 2016).

5) De organisatie heeft een kwaliteitssysteem en werkt conform dit systeem.	
Borgen van deskundigheid van medewerkers om te werken met kinderen	
6) De organisatie heeft deskundige medewerkers in dienst, waarbij:	a) Medewerkers die kinderen begeleiden (bijvoorbeeld voeren van kindgesprekken) SKJ geregistreerd zijn.
	b) Medewerkers aandacht hebben voor de eigenheid van het kind en werken vanuit verbinding.
	c) De opvanglocatie waarborgt dat de begeleiding van kinderen altijd wordt opgesteld en uitgevoerd volgens een landelijk gevalideerde methodiek ⁵ .
Werken vanuit een integrale aanpak met specifieke aandacht voor het kind	
7) De organisatie zorgt dat er individuele ⁶ aandacht is voor elk kind, waarbij met elk kind individuele kindgesprekken worden gevoerd.	
8) De organisatie zorgt dat er een ondersteuningsplan voor het kind komt op alle leefgebieden, waarbij:	a) De organisatie een vastgelegde werkwijze heeft om af te wegen wat een passend ⁷ ondersteuningsplan is, gezien de leeftijd en situatie van het kind.
	b) Het ondersteuningsplan opgesteld wordt in samenspraak met het kind, op onderdelen die relevant zijn voor het kind. En de manier waarop het kind wordt betrokken passend is bij de leeftijd en het vermogen om zaken te kunnen plaatsen en begrijpen. De manier waarop het kind betrokken wordt gaat over: hoe kind geïnformeerd wordt, hoe de mening van kind meegewogen wordt en hoe het besluit wordt teruggekoppeld.
	c) De organisatie het ondersteuningsplan actief monitort en ingrijpt c.q. bijstuurt indien de doelen dreigen niet gehaald te worden. De organisatie betreft in de monitoring ook de leefomgeving van het

⁵ In de vorm van registratie in de Databank Effectieve interventies van Movisie/NJI minimaal op het niveau 'goede onderbouw'

⁶ Aandacht voor elk kind apart, dus apart van broers/zussen

⁷ De ouder is en blijft verantwoordelijk voor het kind; onder passend verstaan we dat de ouder goed meegenomen wordt in doel en werkwijze van het ondersteuningsplan. De methode veerkracht voorziet hierin.

	<p>kind (zoals school en andere mensen/partners uit het netwerk van het kind).</p> <p>d) Het ondersteuningsplan is geschreven in voor kinderen begrijpelijke taal.</p> <p>e) Het ondersteuningsplan een integrale aanpak voor het gehele gezin heeft, met oog voor de onderlinge relaties.</p>
<p>9) De organisatie neemt verantwoordelijkheid om vorm te geven aan traumasensitief werken. Dit houdt in dat:</p>	<p>a) De organisatie de verantwoordelijkheid neemt dat er traumasensitief gewerkt wordt. Medewerkers herkennen signalen m.b.t. trauma's en handelen daarnaar.</p> <p>b) De organisatie samenwerkingsovereenkomsten heeft om kinderen tijdig door te verwijzen naar traumabehandeling.</p>
<p>10) De organisatie heeft (indien nodig) de mogelijkheid om psycho-educatie, en hieraan gerelateerde hulpverlening, aan te bieden. Dit kan zowel intern als extern plaatsvinden.</p>	
<p>Actief bijdragen aan een goede samenwerking in de keten</p>	
<p>11) De organisatie draagt bij aan een goede samenwerking in de keten, waarbij:</p>	<p>a) De organisatie zorgt voor een warme overdracht bij in-, door- en uitstroom.</p> <p>b) De organisatie afspraken heeft met de gemeente over samenwerking rond jeugdzorg.</p> <p>c) De organisatie samenwerkingsafspraken heeft met ketenpartners om kinderen tijdig door te kunnen verwijzen. Dit geldt voor alle leefgebieden, bijvoorbeeld: schuldhulpverlening voor jongeren.</p> <p>d) De organisatie samenwerkingsafspraken in de keten heeft, met als doel dat het kind zo normaal mogelijk kind kan zijn en het behoud van zoveel mogelijk bestaande contacten en verbanden.</p> <p>e) De organisatie afspraken in de keten heeft, gericht op spoedige uitstroom en duurzaam herstel, om het kind zo snel</p>

	mogelijk in een passende normale thuissituatie te krijgen.
--	--

4. Totstandkoming en werkwijze

4.1 Projectstructuur

Het normenkader kinderen in de Maatschappelijke opvang is tot stand gekomen in samenwerking en afstemming met **de opdrachtgeversgroep** en **de kerngroep**. Daarnaast is het normenkader getoetst in een **praktijktoets** en bij **stakeholders**.

De opdrachtgeversgroep bestaat uit een vertegenwoordiger van VWS, VNG, Valente en een inhoudelijk expert op bestuursniveau. De opdrachtgeversgroep heeft een adviserende en monitorende rol op procesniveau tijdens de totstandkoming van het normenkader. Daarnaast zijn de adviezen afkomstig van de kerngroep getoetst bij de opdrachtgeversgroep en stelt het normenkader vast. Een overzicht van de leden van de opdrachtgeversgroep (en hun organisaties) staat weergegeven in bijlage 4.

De kerngroep bestaat uit 10 leden, die of werken in de maatschappelijke opvang (als bijvoorbeeld kwaliteitsmedewerker, kwaliteitsadviseur, orthopedagoog) of op dit onderwerp werken bij gemeenten (portefeuillehouder maatschappelijke opvang of sociaal domein). Een overzicht van de leden van de kerngroep (en hun organisaties) staat weergegeven in bijlage 4.

4.2 Aanpak

Zie onderstaand figuur ter illustratie van de aanpak van de totstandkoming van het normenkader kinderen in de Maatschappelijke opvang.

Stap 1 – Voorbereiden en uitgangspunten

Op basis van literatuuronderzoek en informatie uit eerdere trajecten is een startnotitie opgesteld. In de startbijeenkomst met de opdrachtgeversgroep zijn de definitieve aanpak en de daarbij horende rollen vastgesteld, een voorstel gedaan voor de uitgangspunten, afbakening en scope van het normenkader en de samenstelling van de kerngroep. Na de startbijeenkomst is de kerngroep samengesteld.

Stap 2 – Formuleren en consulteren

In stap 2 zijn de normen in meerdere stappen van consultaties geformuleerd. In de eerste bijeenkomst van de kerngroep zijn de normen van het normenkader in de vrouwenopvang als uitgangspunt gebruikt en geprioriteerd op relevantie. Daaruit is duidelijk geworden dat het thema veiligheid voor de maatschappelijke opvang anders is dan voor de vrouwenopvang. In de vrouwenopvang speelt veiligheid bij start van de opvang acuut en indringend; dit is niet per definitie de situatie in de maatschappelijke opvang. Bij de maatschappelijke opvangorganisatie ligt de focus op ontwikkeling, met daarbij aandacht voor zowel ontwikkelingskansen, als ontwikkelingsbedreigingen. Na deze bijeenkomst is een eerste concept normenkader opgesteld.

De praktijktoets. Om de normen van het concept normenkader te toetsen in de praktijk hebben twee praktijktoetsen plaatsgevonden bij twee verschillende opvanglocaties. Het normenkader is op deze locaties besproken met pedagogisch experts. Daarnaast heeft een gesprek plaatsgevonden met twee moeders van kinderen <5 jaar oud en met een meisje van 13. De praktijktoets heeft meerdere praktische inzichten gegeven, waaronder de toegevoegde waarde van de eigenstandige positie van kinderen in de maatschappelijk opvang, individuele tijd die aan kinderen besteed wordt en het belang van privacy.

Na de praktijktoets, een bijeenkomst met de opdrachtgeversgroep en schriftelijke feedback van de kerngropleden hebben we de inhoudelijke discussiepunten besproken in de 2^e bijeenkomst van de kerngroep. Het normenkader is inhoudelijk meermaals aangescherpt na feedbackmomenten. De discussiepunten zijn afgerond tijdens de 3^e bijeenkomst van de kerngroep.

Stakeholders. In de afrondende fase zijn we aangesloten bij bestaande stakeholdersbijeenkomsten van VNG en Valente. Het doel van deze bijeenkomsten was om de stakeholders te informeren over het kader en voor de opdrachtgeversgroep op te halen wat zij nodig hebben voor implementatie van het normenkader.

Stap 3 – Vaststellen en opleveren

In de laatste fase van vaststellen en opleveren vonden nog twee bijeenkomsten bij de opdrachtgeversgroep plaats. Het concept normenkader is gepresenteerd en vastgesteld. Daarnaast is met de opdrachtgeversgroep de fase van implementatie en borging besproken.

5. Praktijkvoorbeelden

Het doel van het kader is om opvangorganisaties te inspireren om de kwaliteit te verbeteren. Daarom voegen we bij dit rapport een aantal goede praktijkvoorbeelden toe, die ingebracht zijn door de kerngroep. We hebben deze goede voorbeelden niet beoordeeld op kwaliteit, praktische bruikbaarheid of effectiviteit. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de goede voorbeelden. Daaronder worden deze verder uitgewerkt.

Norm	Thema	Titel (indien van toepassing)
1,2,6,7	Natuur	
1,2,8	Samenwerking met school	Handle with Care - Ruggensteun
1,11	Samenwerking	De Verwijsindex
6	SKJ-registratie	
7	In gesprek met kinderen	Mijn Eigen Wijzer
7,8	Kinder- en jeugdcoaching	Een coach voor ieder kind
10	Ouderschap in verbinding	Pittige jaren
11	Samenwerking binnen de gemeente	Een passend antwoord

5.1 Natuur

Norm 1,2,6,7

Er wordt steeds meer bekend over de werking van stress op je welbevinden en de opvoedvaardigheden van ouders. De vrouwen- en maatschappelijk opvang is de eerste sector in het sociaal domein die de werking van natuur ook daadwerkelijk aantoonde met wetenschappelijk onderzoek.

Korte beschrijving

Binnen het project 'Huisje Boompje Beestje' van Kinderpostzegels en IVN-natuureducatie (2017-2020) hebben 21 locaties voor vrouwen- of maatschappelijke opvang natuur geïntroduceerd of uitgebreid. 18 natuurspeeltuinen, 17 moestuinen en 13 activiteiten met dieren zijn gerealiseerd. Hogeschool Leiden deed vervolgens meerdere onderzoeken naar de werking van natuur binnen de opvang en begeleiding. Natuur helpt bij een duurzame emotionele veiligheid en een kindvriendelijke omgeving, en ondersteunt de hulpverlening. Meer hierover lees je in de [factsheet](#). [Dr. Elise Peters](#) promoveerde in nov. 2022 op deze onderzoeken.

Waarom is het een goed voorbeeld?

Je merkt het waarschijnlijk zelf al: een wandeling door het park geeft ruimte. Je kunt er weer even tegenaan. Dat geldt des te meer voor ouders en kinderen die in een moeilijke fase van hun

leven zitten. Vanaf 2017 zetten steeds meer opvanglocaties natuur in. Op kleine manieren, en op kleine momenten, kun je al natuur inzetten. Bijvoorbeeld bij het welkom heten van nieuwe kinderen; spreek af en speel samen in de (binnen)tuin (norm 1). Een groene (binnen)tuin is kindvriendelijk (norm 2). Samen bezig zijn met planten of dieren helpt bij het maken van verbinding (norm 6 b). Voor wie praten niet zo makkelijk gaat is een gesprek tijdens een natuur activiteit een goede uitkomst (norm 7).

Verwijzingen naar literatuur/website

Wil je aan de slag met natuur? Bekijk de video en klik op 'hoe nu verder?'.

De publicaties van de onderzoeken van Hogeschool Leiden vind je [hier](#). Praktische tools die dr. Elise Peters ontwikkelde vind je [hier](#). Alle verwijzingen vind je ook op de Valente [kennisbank](#).

Waar is dit goede voorbeeld?

Bekijk goede voorbeelden in (bovenstaande) interactieve video en lees op de website van IVN-natuureducatie over de [icoonlocaties](#). IVN-natuureducatie biedt in [Zuid-Holland](#) ondersteuning aan opvangorganisaties. Vraag je eigen regionale IVN-locatie naar mogelijkheden.

5.2 Handle with Care – Ruggensteun

Norm 1,2,8

Optimale steun aan kinderen door samenwerking met scholen

Korte beschrijving

In de werkwijze 'Handle with Care – Ruggensteun' is geregeld dat alle betrokken partijen vanaf de start van de begeleiding door de maatschappelijke opvang op de hoogte zijn van relevante ontwikkelingen rondom het kind. Bijvoorbeeld als sprake is van actueel huiselijk geweld, van

(vermoedelijk ongeoorloofd) schoolverzuim of andere zorgen om het kind wordt ingezet op een driegesprek tussen de ouders, begeleider van de maatschappelijke opvang en contactpersoon van school, met als doel gezamenlijk passende steun aan het kind te bieden en te helpen stress te verminderen. AUGEO werkt momenteel aan een handreiking voor alle maatschappelijke opvangorganisaties.

Waarom is het een goed voorbeeld?

Kinderen in de maatschappelijke opvang hebben extra steun nodig om te herstellen van de stressvolle ervaringen die zij meemaken. Een groot deel van het dagelijkse leven van kinderen speelt zich op school af. Het is belangrijk dat zij ook daar een veilige plek vinden, waar ze gehoord, gezien en gesteund worden, zodat gevoelens van stress kunnen zakken en zij (weer) aan leren kunnen toekomen. Dat kan alleen als de leerkracht op school op de hoogte is van de omstandigheden van deze kinderen.

Verwijzingen naar literatuur/website

Handle with Care – Ruggensteun is een initiatief van de Augéo Foundation en maakt onderdeel uit van het landelijke actieprogramma 'Geweld hoort nergens thuis'. Tilburg is de eerste gemeente in Nederland waarbij de maatschappelijke opvang en scholen intensief samenwerken rondom het kind. Neos (Eindhoven) is in 2022 gestart. Meer informatie of ook aan de slag? Lees meer op [deze pagina](#) van AUGEO.

5.3 De Verwijsindex

Norm 1, 11

Verwijsindex voor alle kinderen in de opvang

Korte beschrijving

De Verwijsindex is een landelijk digitaal systeem dat professionals ondersteunt in de samenwerking rond kinderen en gezinnen. Wanneer meerdere professionals tegelijkertijd bij een kind betrokken zijn en ondersteuning bieden krijgen zij hiervan per e-mail een bericht, dat heet een 'match'. Soms ontstaat een match tussen professionals die bij verschillende kinderen uit hetzelfde gezin betrokken zijn. Als dit het geval is ontstaat een zogenaamde Gezinsmatch. Na een match kan er tussen de partijen afspraken gemaakt worden over de zorgen en welke acties er genomen worden. Ongeveer 70% van de Nederlandse gemeenten maakt gebruik van de Verwijsindex. Deze gemeenten zijn verdeeld over 33 regio's. Iedere regio heeft een eigen naam gegeven aan de Verwijsindex.

Waarom is het een goed voorbeeld?

Dakloosheid is een risico. Daarom is ons beleid om alle kinderen die bij de Tussenvoorziening wonen in de verwijsindex te zetten. Als er andere organisaties zorgen hebben rondom een kind, kan er in ieder geval afgestemd worden. Er kan vroegtijdig met elkaar samengewerkt worden om het kind en het gezin op de juiste manier te begeleiden voordat er grotere problemen ontstaan. Zo worden kinderen niet over het hoofd gezien.

Verwijzingen naar literatuur/website

- <https://www.multisignaal.nl/>

5.4 SKJ-registratie

Norm 6

Mogelijke invulling door opvangorganisatie

Korte beschrijving

Er zijn meerdere mogelijkheden om vorm te geven aan norm 6a “Medewerkers die kinderen begeleiden (bijvoorbeeld voeren van kindgesprekken), zijn SKJ geregistreerd.”. Dit is afhankelijk van de context van de opvangorganisatie. We noemen hier enkele voorbeelden:

- Alle medewerkers die directe ondersteuning/kindgesprekken bieden aan het kind, zijn SKJ-geregistreerd. Een woonbegeleider voor de ouder hoeft dit niet per se te hebben.
- Minimaal één medewerker met SKJ-registratie is aan de opvanglocatie verbonden als regiehouder of procesbegeleider. Deze medewerker heeft de kinderen in beeld, zodat andere medewerkers onder toezicht werken.
- Voor grotere organisaties kan het, vanwege de krapte op de arbeidsmarkt, niet haalbaar zijn om 100% te halen. De streefnorm ligt op 75%.
- Een opvanglocatie kan er ook voor kiezen om samen te werken met bijvoorbeeld de jeugdteams in de wijk/regio die SKJ-geregistreerde medewerkers in dienst hebben. Zo maak je efficiënt gebruik van de lokale expertise.

Waarom is het een goed voorbeeld?

Er is grote diversiteit in de maatschappelijke opvang: in de regio, in de verantwoordelijkheidsverdeling tussen maatschappelijke opvang en gemeente, in de omvang van de opvangorganisatie en in de samenwerkingsrelaties met welzijnswerk en jeugdzorg. Daarom is ervoor gekozen om de norm te beschrijven vanuit het inhoudelijke doel: maximale waarborg van de kwaliteit van opvang voor het kind.

5.5 Mijn eigen wijzer

Norm 7

Mijn eigen norm

Korte beschrijving

Mijn Eigen Wijzer is een praktische werkmap voor kinderen in de maatschappelijke- en vrouwenopvang. Het materiaal is in 2021 ontwikkeld in het kader van de doorontwikkeling/project Verrijking Veerkrachtmateriaal. De werkmap is nu opgenomen bij het digitale materiaal van de methodiek Veerkracht.

Waarom is het een goed voorbeeld?

Dit materiaal is gebaseerd op de Veerkracht methodiek. Het helpt begeleiders om op een laagdrempelige manier met kinderen in gesprek te gaan over wat er gebeurd is, wat zij nu meemaken en over hun toekomst.

Verwijzing

Voor meer informatie over het materiaal: Mail Traverse: info@smo-traverse.nl

5.6 Kinder- en jeugdcoaching

Norm 7,8

Een coach voor ieder kind

Korte beschrijving

De kinder- en jeugdcoach is er voor het kind/de jeugdige. Door omstandigheden krijgen kinderen en jeugdigen niet altijd wat ze nodig hebben om zich optimaal te ontwikkelen, waardoor ze niet over voldoende vaardigheden beschikken om de ontwikkelingstaken waar ze voor komen te staan uit te voeren. De begeleiding richt zich op de stimulering en versterking van de ontwikkeling van deze kinderen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan het uitbreiden van het vaardighedenrepertoire, zodat zij beschikken over meerdere mogelijkheden en alternatieven. Op deze manier zijn zij beter in staat om keuzes te maken in hun leven en om evt. vicieuze, transgenerationale cirkel te doorbreken. Het uitgangspunt tijdens de begeleiding van een kinder- of jeugdcoach is het vergroten van de draagkracht van kinderen en jeugdigen, waardoor protectieve factoren toenemen. Dit wordt gedaan door de nadruk te leggen op de afgebakende hulpvraag. De hulpvragen zijn over het algemeen onder te verdelen in 7 hoofdthema's. Deze thema's zijn: zelfbeeld/ zelfvertrouwen, sociale vaardigheden, herkennen en omgaan met emoties en gevoelens rouwverwerking, (faal)angst, pesten en lichaamsbesef. Doordat kinderen/jeugdigen nog erg flexibel zijn, is bij hen gedragsverandering gemakkelijker mogelijk. Daarnaast kan gedragsverandering bij het kind of de jeugdige een positieve uitwerking hebben op het gezin. De evt. hulpvraag van ouders kan veranderen doordat het kind/de jeugdige verandert.

Waarom is het een goed voorbeeld?

Het is een effectieve interventie die uitvoerig is onderzocht door de Rijksuniversiteit Groningen.

Algemene doelen:

- Het aantal protectieve factoren voor de kinderen/jeugdigen vergroten
- Stimuleren van een positieve ontwikkeling van het kind/ de jeugdige
- Hebben van een vertrouwenspersoon
- Transgenerationale problematiek en patronen doorbreken

De methodiek is gebaseerd op verschillende theorieën, te weten:

- Het competentiemodel (taakverrijking, wegnemen of beperken van de invloed van stressoren, vaardigheden aanleren om ontwikkelingstaken te kunnen uitvoeren)

- De leertheorie (nieuw gedrag aanleren en vaardigheden vergroten)
- De systeemtheorie (toevoegen van een extra dimensie aan het systeem van de jeugdige)
- De contextuele benadering (handvatten voor het doorbreken van de transgenerationele problematiek)
- Herstelgericht werken

Literatuur

- Factsheet: Resultaten wetenschappelijk onderzoek kinder- en jeugdcoaching. [factsheetresultatenonderzoekKJC.pdf \(legerdesheils.nl\)](https://www.legerdesheils.nl/factsheetresultatenonderzoekKJC.pdf)
- <https://www.legerdesheils.nl/artikel/kinder-en-jeugdcoaching-veelbelovend-en-preventief-bij-meervoudig-en-complexe-problematiek>
- De eerste stappen richting methodisch werken. Een verdieping in de algemeen werkzame factoren voor het coachen van kinderen en jeugdigen en een resultaten evaluatie van de module kinder- en jeugdcoach van het Leger des Heils Noord, Aletta Rinsma, Rijksuniversiteit Groningen, juni 2014
- Van der Mast, E.O. (2006), *Op weg naar Veelbelovende kindercoaching. Een literatuurstudie naar effectief gebleken programma-elementen ten behoeve van versteviging van de preventiemethodiek van "10" Voor Toekomst*, Rijksuniversiteit Groningen, Groningen.

5.7 Pittige Jaren

Norm 10

Pittige Jaren, ouderschap in verbinding

Korte beschrijving

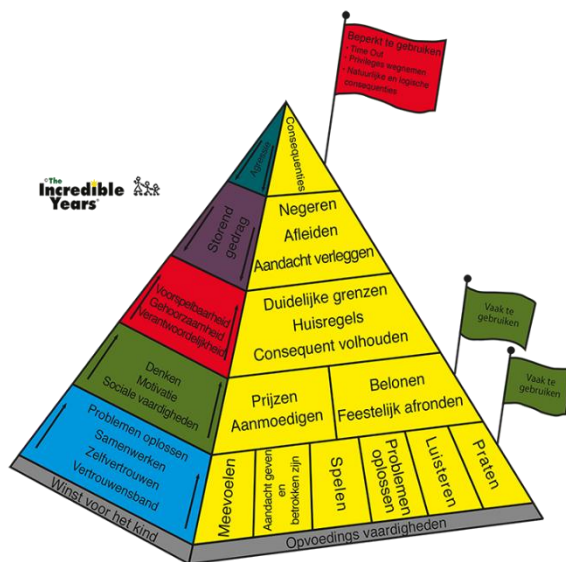
Pittige jaren is een cursus voor ouders van jonge kinderen (van 3 tot en met 8 jaar). Thema's die besproken worden zijn dwars, opstandig of agressief gedrag bij uw kind. Ook kunt u denken aan thema's als niet luisteren, boze buien, ruzie maken en over alles in discussie gaan. De training is bedoeld voor alle ouders die graag meer tips willen bij het opvoeden van hun jonge kind. Vanuit verbinding met andere ouders wordt gewerkt aan een positieve relatie met je kind. Dit levert een sterkere band met je kind, een zekerder gevoel als ouder en levert minder pittig gedrag op. Binnen het Leger des Heils wordt de cursus binnen opvanglocaties aan ouders in groepsverband aangeboden.

Waarom is het een goed voorbeeld?

Het is een heel praktijkgerichte cursus die werkt met een duidelijke structuur van week tot week, 14 weken lang. De cursus wordt aangeboden binnen de opvang en er wordt gezorgd voor opvang voor kinderen die nog niet naar school of peuterspeelzaal/kinderdagverblijf gaan. Hierdoor is de drempel voor de ouders laag om naar de cursus te komen. Ouders hebben, voordat ze in een opvang terecht komen met hun kinderen, vaak voor een lange periode in de overlevingsstand geleefd. Het is dan heel helpend om ouders op deze manier iets extra's te bieden. Een cursus 'buiten de opvang' is vaak toch een te hoge drempel om naartoe te gaan of er zijn obstakels die ouders niet kunnen overzien, doordat hun hoofd vol zit.

Verwijzingen naar literatuur/website

- <https://www.pittigejaren.nl/>
Boek: Pittige Jaren, praktische gids bij het opvoeden van jonge kinderen. Carolyn Webster-Stratton (2007) Bohn Stafleu van Loghum, Houten

5.8 Samenwerking binnen de gemeente

Norm 11

Een passend antwoord

Korte beschrijving

De werkwijze kent diverse kenmerken:

- Vertrouwen en continu gesprek tussen zorgorganisatie(`s onderling) en gemeente is de basis.
- De praktijk is leidend, het beleid kent een richting maar beweegt mee met de praktijk. Samen richting en, waar nodig, antwoord bepalen.
- Het jeugd domein neemt haar verantwoordelijkheid in het MO-domein.
- De drie opvangorganisaties praten met "1 mond". Bijv. accountgesprekken zijn gezamenlijk.
- De regiogemeenten geven Harderwijk het vertrouwen om namens hen te spreken.
- De regiogemeenten zetten zich in om lokale antwoorden te geven/ontwikkelen en monitoren elkaar.
- Onderlinge afstemming kenmerkt zich door korte lijnen en elkaar kennen, niet door georganiseerde overleggen. Deze zijn vooral ten dienste van de korte lijnen en het elkaar kennen.
- Gemeente neemt verantwoordelijkheid voor financiering en regelt achter de schermen het domein overstijgende financieringsvraagstuk.

- Gemeente neemt de vraag serieus en ziet kleine kinderen als burgers waar veiligheid van belang is.
- Gemeente erkent het belang van veilig opgroeiende kinderen in de maatschappelijke opvang en ziet binnen de maatschappelijke opvang het kind als individu binnen het systeem.
- CJG's zijn in de uitvoer aangesloten en nauw betrokken.
- Zorggroep is naast maatschappelijke opvangaanbieder ook jeugdzorgaanbieder.
- Zorgaanbieder heeft diverse mogelijkheden voor het plaatsen van gezinssystemen in passende woonruimte.

Waarom is het een goed voorbeeld?

In de Noord-Veluwe praten we niet over aanbod maar over antwoord. De ketenafpraak is dat we met z'n allen samen verantwoordelijk zijn en verantwoordelijkheid nemen op de maatschappelijke (vangnet)vraag die er is. Deze afspraak is leidend voor zowel opvangorganisaties (en het aansluitende Beschermd Wonen) als de zes samenwerkende gemeenten. Uiteraard geldt dit ook voor alle kinderen die in beeld komen bij de maatschappelijke opvang. Door deze kinderen als individu te zien binnen het systeem wat kwetsbaar is en daar specifieke jeugdhulp in te zetten, proberen we met elkaar (gemeente, zorgorganisatie en ouders) te voorkomen dat er door het verblijven in de maatschappelijke opvang op latere leeftijd ontwrichting ontstaat.

Verwijzingen literatuur/website

- Samen thuis op de Noord-Veluwe. Regio- en beleidsplan – Beschermd wonen en Maatschappelijke opvang – Noord-Veluwe 2020-2023

Gebiedsteam Tytsjerksteradiel

Al enige jaren is er goed contact tussen medewerkers FNO Burgum (Wender) en de medewerkers van het gebiedsteam Tytsjerksteradiel wat betreft de kinderen die opgevangen worden in de maatschappelijke opvang. Ieder jaar wordt samen geëvalueerd hoe de samenwerking is verlopen en hoe ze elkaar kunnen versterken. Vanuit elkaar versterken is ervoor gekozen om samen het intakegesprek te doen met het gezin. Korte lijntjes en face-to-face. Zo weet de medewerker van het gebiedsteam om welke gezinnen het gaat en weten de gezinnen de gebiedsteammedewerker(s) makkelijker te vinden.

6. Dankwoord

Het normenkader Kinderen in de Maatschappelijke opvang is tot stand gekomen met behulp van vele mensen uit de sector. Wij bedanken graag de leden van de kerngroep voor hun input, feedback en hun uitgebreide bijdrage aan het normenkader. Daarnaast willen we de opvanglocaties graag bedanken voor hun gastvrijheid en tijd en de gezinnen voor hun waardevolle input.

7. Bijlagen

7.1 Samenvatting maatschappelijke businesscase: methodische begeleiding kinderen in de opvang

Methodische begeleiding aan kinderen in de maatschappelijke opvang werkt, én brengt meer op dan het kost. De businesscase laat zien dat elke geïnvesteerde euro, naar verwachting, twee euro oplevert in de eerste vijf jaar vanaf de start van de opvang, doordat latere, zwaardere zorg wordt voorkomen.

De opvangorganisaties hebben een belangrijke taak: het bieden van adequate en effectieve hulp aan kinderen in de opvang, gericht op het realiseren van veiligheid, herstel en toekomstperspectief. Het uitgangspunt is dat, om dit te bereiken, er methodisch gewerkt moet worden met kinderen. Dit betekent, op hoofdlijnen, dat er wordt gewerkt volgens een gestructureerde en erkende methode, volgens een stappenplan en met de juiste kwaliteits- en veiligheidswaarborgen, in het belang van het kind. Gemeenten kunnen hieraan bijdragen door middel van een passend beleidskader en structurele financiering voor methodisch werken met kinderen in de opvang.

Methodisch werken met kinderen in de opvang heeft grote effecten op welbevinden, veiligheid en ontwikkeling van kinderen en ouders. Bij de meeste kinderen leidt methodisch werken tot verbetering in relatie met ouder(s), welbevinden en ontwikkeling op fysiek, sociaal, emotioneel, cognitief en psychisch vlak en wordt verdere traumatisering en probleemgedrag voorkomen. Voor ouders leidt het daarnaast tot een beter begrip van en vaardigheden rondom opvoeding en eventuele parentificatie, een betere band met het kind, meer zelfvertrouwen en -regie in ouderschap.

Het voornaamste doel van methodisch werken is het teweegbrengen van positieve effecten voor kind en ouder. Dergelijke effecten kunnen echter ook positieve gevolgen voor de maatschappij hebben, doordat de veranderingen voor kind en ouders leiden tot succesvoller deelname aan school en werk en het voorkomen van inzet van (zwaardere) zorg en hulp. Met name (ambulante) jeugdhulp wordt vaak ingezet als gevolg van methodisch werken vanuit preventief oogpunt om zwaardere hulp op langere termijn te voorkomen.

7.2 Samenvatting aanbevelingen Rapport Lenferink

Aanbevelingen aan gemeenten:

- Leg in het lokale en regionale beleid vast wat je als gemeente verwacht van instellingen ten aanzien van kinderen in de opvang. Een belangrijk onderdeel hiervan is dat kinderen als zelfstandige cliënten moeten worden gezien.
- Spreek met de instellingen af dat zij de landelijk ontwikkelde methodieken gebruiken, gekwalificeerd personeel inzetten en dat voor specifieke vraagstukken gespecialiseerde jeugdhulpverleners worden ingeschakeld.
- Laat het feit dat de portefeuille jeugd en de portefeuilles maatschappelijke- en vrouwenopvang niet altijd door één portefeuillehouder wordt beheerd, geen belemmering zijn om de zaken rond kinderen in de opvang goed te organiseren.

- Zet in op huisvesting in de regio als alternatief voor gezinnen in de maatschappelijke opvang en maak daarover afspraken met maatschappelijke partners, zoals de corporaties.

Aanbevelingen aan instellingen die maatschappelijke- en vrouwenopvang bieden

- Zorg ervoor dat het als standaard wordt beschouwd dat, als kinderen in de opvang moeten verblijven, er een aparte gezinslocatie moet zijn of binnen één locatie een aparte locatie voor ouders en kinderen. Maak hiervan, als dit nog niet is gerealiseerd, een speerpunt in het overleg met de gemeente.
- Stel als sector een normenkader op met basiseisen die voor alle instellingen gelden en die vervolgens door de gemeenten worden erkend en geaccepteerd. Eén van de basiseisen is in ieder geval dat de kinderen gezien worden als zelfstandig individuen die de begeleiding en de zorg krijgen die nodig is.
- Zorg ervoor dat, wanneer de noodzakelijke hulp niet in voldoende mate zelf verleend kan worden, er verbinding wordt gelegd met Jeugdhulp.
- Maak gebruik van de speciale variant van "Veerkracht" voor de maatschappelijke opvang of van een vergelijkbare, kwalitatief verantwoorde methodiek.
- Van een professionele bestuurder van een instelling wordt verwacht dat je je sterk maakt richting je opdrachtgevende gemeenten als je vindt dat kinderen niet de behandeling of begeleiding krijgen die ze nodig hebben, bijvoorbeeld omdat je de middelen daarvoor niet hebt.

7.3 Toelichting Rechten van het Kind

De meest belangrijke thema's van de Rechten van het Kind die van toepassing zijn op het normenkader:

- Ouders of andere wettelijke verantwoordelijken hebben de primaire verantwoordelijkheid voor de zorg, begeleiding en opvoeding van hun kinderen. De overheid moet dit respecteren en hierin ondersteuning bieden.
- Ieder kind heeft het recht zijn mening te geven over zaken die hem/haar aangaan. Die mening moet serieus genomen worden.
- Ieder kind heeft recht op privacy. De overheid moet kinderen beschermen tegen inmenging in hun privé- en gezinsleven.
- Kinderen hebben recht op informatie uit verschillende bronnen. Het gaat dan met name om informatie die bedoeld is om het welzijn, gezondheid en ontwikkeling van het kind te bevorderen.
- De overheid moet ervoor zorgen dat de primaire verantwoordelijkheid van de ouders voor de opvoeding van hun kinderen wordt gerespecteerd. Ook moet de overheid zorgen voor passende hulp en bijstand als dat nodig is.
- Kinderen hebben recht op vrije tijd, spelen en meedoen aan culturele of artistieke activiteiten.
- Kinderen die slachtoffer zijn van geweld, verwaarlozing, mishandeling, misbruik of uitbuiting moeten hulp krijgen om hiervan te herstellen.
- De rol van de ouders, recht op privacy, recht op informatie.

7.4 Leden van de opdrachtgeversgroep en de kerngroep

Opdrachtgeversgroep	
Organisatie	Naam
SMO-Traversal	José Buitendijk
VNG	Ico Kloppenburg
VNG	Janne krop
Valente	Ineke Baas
Valente	Mijke Caminada
VWS	Annika Veenstra

Kerngroep	
Organisatie/Gemeente	Naam
Gemeente Almere	Yvonne Matser
Gemeente Amsterdam	Christine Reitzema
Gemeente Harderwijk	Bert van Putten
Gemeente Leiden	Saskia Lekkerkerker
Gemeente Leiden	Amiet Soekhoe
Gemeente Rotterdam	Julia Schmidt en Babette van Viegen
Leger des Heils	Lushandra Lawender
Leger des Heils	Marielle den Ouden
MO Den Bosch	Sarah van den Bosch
TV De tussenvoorziening	Nathalia Vaivodina
TV De Tussenvoorziening	Lies Schenk
Wender	Henriette Bleumink